

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวเวียดนามโพ้นทะเลได้เดินทางอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้ว และในปัจจุบันชุมชนของชาวเวียดนามดังกล่าวได้กระจายอยู่เกือบทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพ จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สกลนคร และนครพนม เป็นต้น ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีถือว่าเป็นชุมชนชาวเวียดนามโพ้นทะเลที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยชุดแรกเมื่อกว่า 300 ปีก่อน และในช่วงปี พ.ศ. 2510 ปีเตอร์ เอ พูล (Peter A. Poole) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันได้ระบุว่าชุมชนชาวเวียดนามที่มีประชากรนับถือศาสนาคาทอลิกมากที่สุดในประเทศไทย (สุคติ จันทวิมล, 2541, หน้า 43-46)

นอกจากนี้ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีได้สร้างคุณูปการที่สำคัญต่อสังคมไทย 2 เรื่องด้วยกัน คือ ภูมิปัญญาเรื่อง “เสื้อจันทบูร” และการบุกเบิกธุรกิจการเจียรไนพลอยในจันทบุรี ในเรื่องเสื้อจันทบูรนั้น จากพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5 ทำให้เรทราบบว่าคาทอลิกชาวเวียดนามเป็นผู้บุกเบิกการทอเสื้อที่เรียกว่าเสื้อจันทบูรโดยการนำเข้าภูมิปัญญาการทอเสื้อมาจากเวียดนาม ตั้งแต่สมัยหนึ่งการปราบปรามคาทอลิกเข้าสู่ประเทศไทย (สุคติ จันทวิมล, 2541, หน้า 96; นิคม เหมาวาสน์, สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2549)

ต่อมาในช่วงก่อนทศวรรษปี 2500 นั้น คริสตชนวัดจันทบุรีได้เปลี่ยนอาชีพจากการทอเสื้อมาเป็นการเจียรไนพลอย และการค้าขายพลอยที่เจียรไนแล้ว เนื่องจากรายได้จากธุรกิจพลอยมากกว่าการทอเสื้อหลายเท่าตัว ทำให้ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีกลายมาเป็นชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การมีอาชีพพลอยของคาทอลิกมีส่วนทำให้พลอยกลายมาเป็นธุรกิจสำคัญของจังหวัดจันทบุรี และขยายตัวเป็นธุรกิจระดับประเทศ จนในที่สุดได้กลายเป็นธุรกิจระดับโลกที่มีการส่งออกอัญมณีทำรายได้จำนวนมากเข้าประเทศในปัจจุบัน ร่องรอยของธุรกิจพลอยของคริสตชนจันทบุรีจะเห็นได้จากการเรียกย่านที่อยู่ของชุมชนวัดโรมันคาทอลิกในเขตถนนศรีจันทร์และถนนกระจำว้าเป็นตลาดพลอย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปของนักธุรกิจเกี่ยวกับพลอย (นิคม เหมาวาสน์, สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2549; วัชรชัย อานามพงษ์, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2549; สุเทพ ไชยเผือก, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2551)

ในช่วงกว่า 300 ปีที่ผ่านมาชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน ดังนี้

คาทอลิกชาวเวียดนามประมาณ 130 คน ที่ถูกปราบปรามทางศาสนาในประเทศเวียดนาม ได้ตัดสินใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสยามประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2242 โดยหวังว่าจะหนีร้อนมาพึ่งเย็น คือ การได้อาศัยนโยบายการให้เสรีภาพทางศาสนาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่เมื่อคาทอลิกเวียดนามดังกล่าวเดินทางมาถึงสยามประเทศก็ต้องประสบกับการเปลี่ยนนโยบายทางศาสนาในสมัยพระเพทราชา คือ พระเพทราชาได้หันมาข่มเหงรังแกชาวฝรั่งเศสและพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรง เพราะระแวงว่าคนกลุ่มนี้จะนำผู้นำที่อันตรายมากุลคามเอกราชของประเทศ (โสวัตรี ณ ถลาง, 2537, หน้า 31; วิคตอร์ ลาร์เก, 2533, หน้า 31-36)

เมื่อคาทอลิกชาวเวียดนามอพยพเข้ามาในจันทบุรีแล้ว คาทอลิกเหล่านี้จึงได้ร่วมกันสร้างวัดน้อยกับบ้านพักพระสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีฐานทางศาสนา เมื่อได้สร้างวัดน้อยและบ้านพักพระสงฆ์สำเร็จแล้ว ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรียังต้องประสบกับปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ ยังขาดบาทหลวงประจำวัด เนื่องจากสถานการณ์เบียดเบียนศาสนาในไทย หลังสมัยสมเด็จพระนารายณ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นในช่วงนี้ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีจึงต้องรักษาความเชื่อของตนเอง โดยไม่มีพระสงฆ์ประจำวัดคอยช่วยเหลือ (วิทยาลัยแสงธรรม, 2533, หน้า 112-113; อาเดรียง โลเน, 2546, หน้า 146)

ต่อมาใน พ.ศ. 2282 สมัยพระเจ้าท้ายสระกลับเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในหมู่ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี เนื่องจากทางการไทยเข้าใจผิดว่าคาทอลิกดังกล่าวเป็นชาวเวียดนามโจรสลัดในอ่าวไทย ทางกรจึงทำการจับกุมชาวเวียดนามที่จันทบุรีให้ไปอยู่อยุธยา คาทอลิกจันทบุรีส่วนหนึ่งได้หนีการจับกุมเข้าไปอยู่ในป่า (โรแบต์ โกสเด, 2549, หน้า 239; ศุสดี จันทวิมล, 2541, หน้า 141)

วัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีหลังที่ 1 จึงถูกทอดทิ้งให้ว่างเปล่า โดยปราศจากบาทหลวงประจำวัดและสัตบุรุษเป็นเวลาถึง 20 ปี หลังจากที่พระสังฆราชเดอลิเอียร์ได้ส่งบาทหลวงเดอควานามาเป็นเจ้าอาวาส ในพ.ศ. 2295 นั้น บาทหลวงเดอควานาพบว่าถึงแม้ไม่มีวัดและสัตบุรุษอยู่เลย แต่เมื่อทราบข่าวการมาของบาทหลวงองค์ใหม่มาเป็นเจ้าอาวาสวัดโรมันคาทอลิก กลุ่มคริสตชนจันทบุรีทั้งเด็กและผู้ใหญ่กว่าร้อยคนที่หนีเข้าไปอยู่ในป่าก็ออกมารวมกลุ่มกันอีกครั้งหนึ่ง และบาทหลวงเจ้าอาวาสและคริสตชนก็ได้ร่วมแรงร่วมใจได้กันสร้างวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีหลังที่ 2 ขึ้น (สง่า นามทอง, 2528, หน้า 30)

เมื่อมีการสู้รบของสงครามอินโดจีนระหว่างไทยและฝรั่งเศสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2483-2487 ได้มีคณะเถิดไทยซึ่งเป็นกลุ่มคนไทยที่อ้างตัวเองว่าเป็นผู้รักชาติ ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมความเป็นชาตินิยม สมาชิกของคณะทุกคนจึงถูกปลูกฝังให้มีจิตสำนึกว่า “ศาสนาโรมันคาทอลิก เป็นศาสนาต่างชาติเป็นศาสนาของศัตรู ผู้ที่นับถือศาสนานี้ก็เป็นศัตรูของ

ชาติไทย” ฉะนั้น เลือดไทยทุกคนต้องช่วยกันหาทางกำจัดศัตรูของชาติเหล่านี้ให้หมดไป และจาก ขบวนการต่อต้านศาสนาคริสต์ภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมนี้ การเบียดเบียนพวกคาทอลิกจึงได้ ลูกตามไปในทุกเขตวัดของมิสซัง รุนแรงมากน้อยแล้วแต่จังหวัด มีการบังคับทั้งพวกผู้ใหญ่ทั้งเด็ก นักเรียนให้ละทิ้งศาสนา คณะเลือดไทยก็ได้เข้าเบียดเบียนศาสนาที่ชุมชนวัด โรมันคาทอลิกจันทบุรี เช่นเดียวกัน แต่การกระทำดังกล่าวไม่ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการ และพวกผู้ว่าราชการ จังหวัดปล่อยให้พวกเลือดไทยทำการต่อต้านพวกคาทอลิกโดยปิดหูปิดตาทำไม่รู้ไม่ชี้ (สุรัช ชุ่มศรีพันธุ์, 2543 ก, หน้า 90) เราพบสัญลักษณ์ของการเบียดเบียนศาสนาครั้งนี้ คือ การปิดโรงเรียน มาริยาลัย และการตัดยอดวัดหลังที่ 5 ออก

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมดังกล่าว เรากลับพบว่า กลุ่มชาวเวียดนามโพ้นทะเลในจังหวัดจันทบุรียังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นเวียดนามคาทอลิก จันทบุรีไว้ได้ เมื่อพิจารณาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ คือ (อนุสรณ์สมโภช 275 ปีของการตั้งวัดและ 75 ปีของวัดหลังปัจจุบัน, 2528; ที่ระลึกสุวรรณสมโภชวัดจันทบุรี, 2503, หน้า 15)

ตารางที่ 1 จำนวนสัตบุรุษของวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี

ปี (พ.ศ.)	จำนวนสัตบุรุษ (คน)
2254	130
2309	200
2343	1,000
2418	1,500
2443	2,400
2469	3,000
2503	5,164
2510	7,490
2550	8,376

จากปรากฏการณ์การดำรงอยู่ของชุมชนวัด โรมันคาทอลิกจันทบุรีท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในช่วงกว่า 300 ปีที่ผ่านมา จึงเป็นสิ่งที่ น่าสนใจศึกษาว่าชุมชนวัด โรมันคาทอลิกมีการปรับเปลี่ยนตัวเองภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ภายนอกได้อย่างไรถึงทำให้ชุมชน ๙ สามารถดำรงอัตลักษณ์อยู่ได้มาจนถึงปัจจุบัน อัตลักษณ์ความ

เป็นเว็คนามคาทอลิกจันทบุรีมีการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา วิชานิพนธ์เรื่อง พัฒนาการและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนวัดโรมันคาทอลิก จังหวัดจันทบุรี โดยหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนถึงการดำรงอยู่และปรับอัตลักษณ์ทางศาสนาของกลุ่มชาวเว็คนามโพ้นทะเลที่มาตั้งรกรากในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี ตั้งแต่การอพยพจากประเทศ เว็คนามมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงการดำรงอยู่และการปรับอัตลักษณ์ของชุมชนวัดโรมันคาทอลิก จันทบุรี

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2242 ถึง พ.ศ. 2551 ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีก่อตัวขึ้นมาเป็นเวลากว่า 300 ปีแล้ว ซึ่งจะได้เห็นการปรับตัวและพัฒนาการ ตั้งแต่อดีตในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์จนถึงปัจจุบันได้

ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการศึกษา พื้นที่ที่จะทำการศึกษา คือ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล ชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี 7 เขต คือ จันทนิมิต 1 จันทนิมิต 2 จันทนิมิต 3 จันทนิมิต 4 เขตตลาด เขตศรีจันทร์ เขตกระเจ่าง 2 และเขตกระเจ่าง 3 เนื่องจากในจังหวัดจันทบุรีนั้นมีชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรีอยู่ด้วยกันหลายแห่ง แต่อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล ถือได้ว่าเป็นชุมชนแรกของวัดโรมันคาทอลิกในจันทบุรี และเป็นวัดแม่ที่เป็นศูนย์กลางให้เกิดวัดอื่น ๆ ในจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงผลกระทบและแนวโน้มในอนาคตของชุมชนวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี
2. คาดว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะนำไปใช้ในการปลูกจิตสำนึกให้คริสตชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นคริสตศาสนิกชน
3. คาดว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำไปปรับใช้ในงานอภิบาลของวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี

4. คาดว่าสามารถเป็นบทเรียนสำหรับการดำเนินชีวิตคริสตชนที่ดีในสังคมไทย
นอกจากนี้ยังสามารถเผยแพร่ให้แก่กลุ่มคนนอกชุมชนวัดโรมันคาทอลิกด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ
ซึ่งกันและกันในเชิงศาสนสัมพันธ์มากขึ้น

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University